

SITUACIÓ DEL POBLE ALBANOKOSOVAR DES DE L'ANY 1989

Carlos Taibo

Professor de Ciència Política de la Universitat Autònoma de Madrid

Ponència transcrita, pronunciada en castellà

Abans d'entrar en matèria, m'agradaria dir un parell de coses sobre el que entenc que és l'objectiu fonamental d'aquest seminari, d'aquestes cinc conferències, aquest objectiu en realitat és doble. En primer lloc es tracta de parlar de Kosova, que pot semblar una qüestió baladí, però tinc la sospita que entre nosaltres en els darrers mesos s'ha parlat molt de l'OTAN, de la UE, del paper de les Nacions Unides, de la política de Rússia en relació al conflicte kosovar, però hem tingut molt poques oportunitats de parlar del conflicte en si mateix, de quines són les seves claus, de què és el que ha passat recentment i no tan recentment, de quin és el transfons socioeconòmic, de quins són els problemes demogràfics al país. El segon dels objectius des del meu punt de vista, que pot ser qüestionat, com no, per altres conferenciants, estriba en posar les bases per atorgar-li qualitat a l'argument que va encapçalar moltes de les nostres manifestacions abans de l'estiu i que resava escaridament "Ni OTAN, ni Milosevic". Crec que hi ha raons molt poderoses per rebutjar aquestes dues entitats simbolitzades en l'OTAN i en el president iugoslau d'aquestes hores, i crec que al llarg d'aquests dies tindreu l'oportunitat de comprovar que els arguments per rebutjar les posicions i polítiques d'uns i altres són suficientment sòlids com perquè aquells que en el seu moment van pensar que aquest lema estava fora de lloc comencin a revisar les seves argumentacions.

El que em proposo fer aquesta tarda aquí és plantejar el que entenc són les claus fonamentals del conflicte kosovar atorgant-li major atenció al període estrictament esmentat al títol, el posterior a l'abolició de la condició autònoma de la província el 1989. Però sense oblidar claus de més llarg alè, que permetin situar aquest conflicte, i potser escoltar amb major capacitat crítica el que altres conferenciants els propers dies us explicaran.

Primera qüestió a la qual em vull referir, "què és Kosova". Kosova és el nom que els albanesos donen a un país que els serbis coneixen com Kosovo i que té una superfície una mica inferior als 11.000 quilòmetres quadrats, és una superfície semblant a la del Principat d'Astúries. Conforme a l'últim dels cens elaborats a Iugoslàvia, el de l'any 1991, que tot sigui dit va ser parcialment boicotejat per la població albanokosovar, a Kosova hi vivien prop de 2.000.000 de persones. La gran majoria de les quals eren albanesos, aproximadament un 88% o un 89% d'habitants del país eren albanesos, de tal manera que l'única minoria significada present al territori l'aportaven els serbis que eren un 6% o un 7% de la població. Existien altres minories, com turcs, gitanos o musulmans eslavòfons però la seva presència en el conjunt de la demografia kosovar era realment lleugera.

És veritat que hi ha hagut i hi ha moltes polèmiques relatives a quina va ser la composició demogràfica de Kosova en el passat, i al respecte m'imagino que no us sorprendrà si afirmo que les historiografies albanesa i sèrbia difereixen sensiblement respecte aquesta qüestió. La primera d'aquestes historiografies, l'albanesa, entén que els albanesos són descendents directes d'un poble que es va aposentar en aquesta part dels Balcans occidentals entorn el segle VI a.C., estic parlant dels il·liris, i entén per afegiment que els il·liris es van assentar a l'actual territori de Kosova, de tal

manera que la presència dels seus descendents albanesos pràcticament s'ha verificat des del segle VI a.C. fins avui, i entén per afegiment que només en un moment cronològic precís, entre els segles XIII i XIV, va poder discutir-se si els albanesos eren o no majoria de població en el territori. Estic parlant de l'etapa que en la historiografia sèrbia s'identifica amb el nom de "L'imperi de Dusan" en el qual molt probablement hi va haver un moment precís en el qual els serbis van adquirir una majoria demogràfica en el territori.

La visió que la historiografia sèrbia, a l'ús, ofereix d'aquest mateix problema és molt diferent. Aquesta historiografia entén que els albanesos són el producte d'una barreja de pobles molt dispersos, de tal manera que és intraçable aquesta línia que condueix des dels il·liris fins a ells. Aquesta historiografia, la sèrbia, considera per afegiment que el primer poble, de perfils connotats, que va habitar Kosova van ser els serbis, una de les branques dels eslaus que van arribar al segle VI dC als Balcans, i considera que si a partir del segle XIV el percentatge d'albanesos present a la població de Kosova va començar a créixer, això va ser així perquè la dominació colonial exercida per l'Imperi Otomà va posar unes bases propicius al creixement del que era una minoria de població, els albanesos.

Aquestes polèmiques de caràcter demogràfic s'han perllongat fins el segle XX, i s'han perllongat de nou amb arguments enfrontats. La historiografia sèrbia ha entès que fonamentalment en dos moments precisos, les dues guerres mundials, els serbis residents a Kosova van ser delmats per la repressió exercida per la majoria albanesa. Mentre que la historiografia albanesa ha cridat l'atenció sobre el fet de com entre 1920 i 1940, per una banda, i entre 1945 i 1966 per l'altra, les polítiques oficials desplegades a Iugoslàvia van apuntar a reduir el nombre d'albanesos presents al territori.

Jo no prendré part per cap d'aquestes dues historiografies, crec que albanesos i serbis, serbis i albanesos, han estat presents en aquest territori des de molts segles enrere, i que no hi ha cap raó perquè no segueixin estant presents en ell. Ara bé, si es tracta de xifrar el debat cronològic, demogràfic perdó, en el que respecte al segle XX, a mi em sembla que està fora de discussió que els albanesos han estat clara majoria de la població a Kosova al llarg de tot el segle. El primer dels censos elaborats amb criteris moderns a Iugoslàvia data de l'any 1921, i ja llavors identificava un 64% de població albanesa en el territori de Kosova, cosa que probablement m'indueix a concloure que abans fins i tot de que el 1879 el nacionalisme albanès aparegués com a cos ideològic, els albanesos eren ja clara majoria de la població a Kosova. Dic això, perquè alguns dels nostres sensats "totòlegs", en els darrers mesos ens han cridat l'atenció sobre el contrari. Per exemple, aquest curiós especialista en la qüestió que és l'ex ambaixador d'Espanya al Vaticà, Gonzalo Puente Ojeda, s'ha permès afirmar repetides vegades que els albanesos van adquirir la majoria de la població en virtut d'un transvasament de població realitzat des d'Albània a Kosova en els anys immediatament posteriors a la Segona Guerra Mundial. Transvasament que és il·localitzable en la historiografia seriosa realitzada en relació amb el territori.

També hi ha moltes polèmiques relatives a una altra de les grans qüestions, la de si Kosova és o no un país ric. En aquest cas, molt probablement, la manera més ràpida de tancar la qüestió consisteix en afirmar que Kosova és un país amb innegables riqueses naturals, posseeix per exemple algunes de les mines de zinc més importants del continent europeu, posseeix explotacions hidroelèctriques molt interessants, i si de cas ha exhibit una agricultura i una ramaderia relativament solvents. La visió general que el nacionalisme albanokosovar ha defensat en relació amb aquesta qüestió és que, per desgràcia, aquestes riqueses naturals no es van veure desenvolupades precisament en virtut de la dominació gairebé colonial exercida des de Sèrbia. En qualsevol cas a mi em sembla de raó concloure que la riquesa de Kosova, que pot tenir alguna importància en termes regionals dels Balcans, no ha estat precisament la dada fonamental per explicar per què en un moment determinat, el 1999, les grans potències van manifestar un receptiu interès en relació amb el que passava a la vella

província iugoslava. Afegiré una observació més en aquest rapidíssim repàs de dades que crec que permeten dibuixar l'escenari. He dit moltes vegades en els darrers mesos que hi ha dues diferències substancials entre la textura del conflicte de Kosova i la pròpia del conflicte que es va registrar a Bòsnia-Herzegovina entre 1992 i 1995. Quines són aquestes dues diferències. La primera afecta a la importància simbòlica, decisiva, que Kosova ha tingut als ulls de les versions dominants en el nacionalisme serbi contemporani. Sabeu, perquè és una dada molt utilitzada, que als ulls d'aquestes versions, Sèrbia va veure la llum com a nació en virtut d'una batalla celebrada a la planura de Kosovo Polje l'any 1389. Una cosa que contribueix a explicar, potser, el grau d'acerriment que aquestes versions dominants del nacionalisme serbi contemporani han mostrat respecte al territori. Absolutament incomparable amb res del que passava a Bòsnia-Herzegovina. Bòsnia era un país en el qual existia, naturalment que sí, certa tradició de presència dels serbis i de la seva cultura, però que no exhibia als ulls d'aquest imaginari nacional la mateixa importància que ha tingut el conflicte de Kosova i el territori corresponent. La segona de les diferències remet al fet decisiu de que sent Bòsnia un país on l'entrecruament entre les tres principals comunitats ètniques presents en el territori, bosnians, serbis i croates era molt notable, cosa atestada per exemple pel fet que un 30% dels matrimonis a Bòsnia eren matrimonis mixtes, no sembla que al Kosova dels últims cent anys pugui rastrejar-se res semblant. La teoria diu més aviat que serbis i albanesos han viscut d'esquena almenys en el transcurs de l'últim segle, de tal forma per exemple que, per tornar a aquest barem dels matrimonis mixtes, són una absoluta raresa en el territori kosovar. Això que dic, i més endavant hi tornaré, pot contribuir en canvi a distorsionar una mica, cosa que crec que forma part dels tòpics relatius a la història de Kosova. A què em refereixo, em refereixo a la idea de que aquestes dues comunitats ètniques, serbis i albanesos, han estat sempre separats i enfrontats. Idea que crec que és qüestionable a poc que un revisi la historiografia seriosa realitzada sobre el territori. En molts moments de la història del país no resultava senzill distingir els serbis dels albanesos, i això era així entre altres moltes raons per una vinculada amb el fet religiós. És veritat que hi ha un vincle a l'hora de definir la identitat nacional sèrbia, entre aquesta identitat nacional i la creença religiosa cristiano-ortodoxa. Però també és veritat que en el cas dels albanesos aquest vincle es dilueix, entre els albanesos hi ha una majoria de musulmans però hi ha minories molt significades de cristians-catòlics i cristians-ortodoxos. De tal manera que la identificació ètnica en aquest cas no era tan senzilla, i hi havia moltes persones que quan era el criteri religiós el que confluint com el magma fonamental d'identificació ètnica, preferien no assumir la seva identitat nacional en aquestes claus i acabaven per dibuixar una zona d'ambigüitat en la qual no era gens senzill identificar serbis i albanesos, i distingir uns dels altres.

Segona observació que vull fer, quan pretenc explicar la condició del conflicte kosovar contemporani, acostumo a iniciar les meves explicacions l'any 1945, que va ser l'any inicial, l'any de gestació de l'Estat Federal iugoslau liderat per Tito. El que m'interessa subratllar d'aquell moment cronològic és que Kosova es va veure abocat a l'últim dels esglaons de la organització político-administrativa territorial de Iugoslàvia. Circumstància que ens els anys següents, que van ser anys de repressió exercida contra la majoria de la població albanokosovar, va suscitar entre aquests últims, els albanokosovars, una reflexió crítica que més o menys venia a dir el següent: "és profundament injust que existint a Iugoslàvia tres grups ètnics menys nombrosos que el nostre, els eslovens, els macedonis i els montenegrins, aquests grups ètnics disposin de repúbliques pròpies i vegin reconegut a l'empara d'aquesta condició un dret a l'autodeterminació, que és veritat que en el cas iugoslau era més teòric que real, sent nosaltres en termes numèrics, més nombrosos que eslovens, macedonis i montenegrins, però ens veiem abocats a l'últim dels esglaons de l'organització política. Cosa que es tradueix en el fet paral·lel que ens manca qualsevol capacitat d'autogovern".

Creo que aquesta circumstància no era casual, molt probablement els vint primers anys de l'estat federal titista van ser anys en els quals les autoritats van passar factura

a la població albanesa de Kosova per la seva presumpta col·laboració amb l'invasor italià durant la guerra mundial, per la seva presumpta desvinculació amb la guerrilla partisana, per dir-ho millor, amb la guerrilla partisana-iugoslava perquè ha tingut vinculació amb la guerrilla partisana albanesa. La situació van canviar de manera innegable a partir de 1966. 1966 va ser l'any en el qual es va procedir a destituir el ministre de l'Interior iugoslau, Alexander Rankovic, que la visió posterior dels fets ha identificat com un dels portaveus del nacionalisme serbi en ascens. Tito va destituir Rankovic i a partir de llavors va introduir mesures liberalitzadores que van permetre que al menys la repressió molt crua dels vint anys anteriors remetés en benefici de polítiques més concessives pel que respecta als albanokosovars. Aquests canvis incoats el 1966 van adquirir carta de naturalesa legal l'any 1974, vuit anys després, quan va prendre cos una nova constitució iugoslava. Aquesta constitució iugoslava va reconèixer per primera vegada Kosova i la Vojvodina, un país situat al nord de Sèrbia, la condició de províncies autònomes inserides dins la República de Sèrbia. Què és el que això volia dir? Volia dir pel cap baix, i en el terreny positiu, que per primera vegada Kosova accedia a capacitats d'autogovern molt notables. Intentaré posar-vos un exemple del que entenc quan dic que les capacitats eren notables. Quan el 1980 Tito va morir, l'acord que es va obrir camí per cobrir el seu lloc, el de president federal, implicava que en aquest lloc havien d'alternar-se, per períodes d'un any de durada, representants de les sis repúbliques iugoslaves i de les dues províncies autònomes. Representants per tant d'Eslovènia, Croàcia, Bòsnia, Montenegro i Macedònia, i de Kosova i la Vojvodina. Fixeu-vos que en aquest terreny simbòlic la posició de Kosova era homologable a la que corresponia a les repúbliques.

Quina era l'altra cara de la qüestió derivada dels canvis constitucionals de 1974. L'altra cara de la qüestió era que Kosova no es convertia en una república iugoslava, seguia estant en un esglaó político-territorial inferior al de les repúbliques. La qual cosa volia dir entre altres, i repeteixo un argument que he utilitzat fa uns moments, que no veia reconegut el seu dret a l'autodeterminació. Els canvis derivats de la Constitució de 1974 van aixecar en l'àmbit de la societat albanokosovar el que anomenaré una lectura agredolça. Per una banda era innegable que s'accedia a quelcom saludable, capacitats d'autogovern notables, però per l'altra el vell problema plantejat per les reivindicacions que havien vist la llum ja en els anys quaranta, l'absència d'una república pròpia a Kosova, restava irresolt.

Als ulls de les versions emergents del nacionalisme serbi, la lectura d'aquests mateixos fets va ser molt diferent. El que es va imposar va ser la tesi que Kosova en realitat estava escapant a la fèrula exercida des de Belgrad. Les institucions autònomes derivades de la Constitució de 1974 s'havien traduït en què Belgrad pràcticament no tenia res a dir ja en el que es referia al que passava a Kosova. A l'empara d'aquesta tesi general, el que es va obrir camí en paral·lel els anys següents va ser una argumentació encaminada a subratllar com les autoritats kosovars —el nacionalisme serbi deia les autoritats albanokosovars, tot i que la realitat dels fets era més complexa— estaven desplegant polítiques encaminades a propiciar l'emigració, la fugida, de la minoria sèrbia present al territori kosovar.

Els arguments que es van exhibir en aquests anys van ser molts. Cridaré l'atenció sobre quatre d'ells perquè es pugui apreciar quina és la seva textura i la seva qualitat. El primer ha reaparegut recentment entre nosaltres, en llavis de l'ex futbolista del Reial Madrid Pedja Mijatovic, que durant els mesos de la guerra es va convertir en una de les estrelles mediàtiques l'opinió del qual pel que sembla mereixia ser presa en consideració pel seu rigor i la seva capacitat d'anàlisi. Mijatovic va dir, en repetides ocasions, que en aquells anys, els posteriors a 1974, els albanokosovars havien decidit tenir quants més fills millor amb la vista posada en alterar l'equilibri demogràfic propi de la província. Altres, menys elaborats, deien que les albanokosovars es reproduïen com a conilles. Era un argument que es repetia fins a la sacietat. El problema d'aquesta tesi és que no sembla veure's ratificada per les dades recollides en els censos iugoslavs. Els censos iugoslavs revelen en primer lloc que el creixement

vegetatiu dels albanokosovars es va reduir en més d'un cinquanta per cent entre 1940 i 1980. No sembla que aquesta dada encaixi amb la tesi de Mijatovic. Però és que en segon lloc, els censos iugoslaus de l'època conviden a arribar a la conclusió de que el creixement vegetatiu exhibit pels albanokosovars que residien en el medi urbà a Kosova era significativament més baix del que mostraven els albanokosovars que vivien al medi rural. Si partim de la presumpció, que sembla raonable, de que la consciència política era més aguda a les ciutats, de nou tindrem un problema per donar-li crèdit a la tesi de Mijatovic. Però és que, i en tercer lloc, els propis censos iugoslaus revelen que els serbis de Kosova mostraven un creixement vegetatiu significativament més alt que els que exhibien els serbis residents a la resta del país. Una cosa que probablement ens convida a considerar que la situació demogràfica de Kosova era molt singular i que això afectava tant als albanesos com als serbis, tant als albanokosovars com als serbokosovars.

Un altre argument que es va esgrimir en aquests anys venia a subratllar que els serbis eren objecte d'una franca discriminació en les institucions públiques que s'havia traduït en una reducció dramàtica de la seva presència, tant a l'aparell estatal com a l'aparell partidari de la lliga dels comunistes a Kosovo. En aquest cas probablement s'hi ha d'anar per parts. Des del meu punt de vista és incontestable que a partir de 1974 la presència de ciutadans serbis als aparells públics es va reduir. Però és igualment incontestable que el 1989, quan l'autonomia va ser abolida, la presència de serbis a aquests aparells públics, estatals o partidaris, estava molt clarament per sobre de la corresponia al percentatge de població dels serbis de Kosova. Què vol dir això, que tot i que les polítiques desplegades després de 1974 van reduir la presència dels serbis a les institucions, després de quinze anys la presència dels serbis seguia sent molt més gran que la que corresponia d'acord a la seva presència a la població. La conclusió em sembla que llavors està servida. Els que tenien l'argument a les seves mans per queixar-se per discriminació era la majoria albanokosovar i no precisament la minoria sèrbia.

Es va adduir en tercer lloc, menciono un tercer debat, que les dones sèrbies a Kosova van ser víctimes d'un sense fi de violacions exercides per homes albanokosovars. Comprenc que aquest és un terreny molt delicat, en el qual les dades estadístiques poden patinar, però de nou les dades estadístiques no semblen enfortir la tesi, l'argument. En primer lloc perquè els censos iugoslaus, les informacions estadístiques proporcionades per l'Estat iugoslau, revelaven que Kosova era curiosament la part de tot l'estat federal en la qual l'índex de violacions era més baix. I en segon lloc conclouïen que la gran majoria de les violacions eren violacions comeses per membres d'un grup ètnic sobre dones del mateix grup ètnic. Durant sis anys, als anys 80, es van datar vint-i-una violacions de dones sèrbies per ciutadans albanokosovars, anomenem-los ciutadans. Una cosa que em sembla que contribueix de nou a desdibuixar la tesi tant més quan que, en un magma de crisi ètnica palpable, el més lògic és que aquestes violacions haguessin estat denunciades amb major contundència. La qual cosa m'indueix a pensar que la tesi de les violacions de nou formava part d'un argument engreixat en virtut de criteris polítics no precisament respectables.

Mencionaré una quarta i última dada. A les zones del sud de Sèrbia, al nord de Kosova, a les quals no hi havia albanokosovars ni autoritats albanokosovars, els ciutadans serbis també marxaven, i marxaven en virtut d'un condicionament socioeconòmic convencional que tots coneixem. Els habitants de zones rurals deprimides busquen la suposada prosperitat de mitjans urbans com Krabucebaj, com Nis, com Belgrad, com Novi-Sad o com Frankfurt o Düsseldorf. Què vol dir això, doncs que molt probablement la reducció de la població sèrbia a Kosova es deu abans a factors socioeconòmics tradicionals que a la pressió exercida per una majoria de població albanokosovar, que sens dubte es va produir i va generar problemes. No estic negant que aquesta circumstància es fes valdre, el que estic subratllant és com el discurs nacionalista, agressiu i xenòfob en ascens a Sèrbia, va contribuir a engrossir

alguns dels problemes que ja existien amb la vista posada en atorgar-se a si mateixos arguments en els quals defensar la seva visió dels fets.

Tercera idea que vull traslladar-vos, el 1987 arriba al poder a Sèrbia un personatge ben conegut anomenat Slobodan Milosevic, l'actual president iugoslau. Milosevic és un personatge fascinant, malgrat que no ha estat biografiat mai seriosament. Milosevic era un obscur funcionari de la Lliga dels Comunistes de Sèrbia, l'experiència política del qual tenia més a veure amb el treball tecnocràtic a la banca que amb la direcció de les masses obreres, vinculades o no amb la Lliga dels Comunistes. La història conta que Milosevic es va transmutar l'any 1987, quan després d'haver rebut el seu cap, Ivan Stambolic, una invitació per traslladar-se a Kosova a un míting en defensa dels drets dels serbis presents al territori, Stambolic va decidir amb molt bon criteri, que no era molt saludable anar a aquell míting i va decidir enviar a un dels seus segons. I el que expliquen és que Milosevic es va transmutar, i sembla que va arribar a la conclusió de que aquells crims dels ciutadans serbis de Kosova eren un capital polític molt interessant per utilitzar en els anys següents. El cert és que Milosevic a partir de 1987 encapçalarà el que jo entenc que és un formidable procés de reconversió de l'elit dirigent a Sèrbia en profit d'un discurs nacionalista, agressiu i xenòfob. Aquest discurs nacionalista, i això em sembla més important que l'anterior, va acabar per generar procediments concrets que van trencar moltes de les regles del joc d'un fragilíssim Estat Federal iugoslau. No oblideu que estem parlant d'un decenni, el posterior a 1980, l'any de la mort de Tito, caracteritzat per la inquietud que es produeix en un país en el qual mor un dirigent carismàtic, que deixa un profund buit i que obliga a vertebrar relacions i estructurar i reformar institucions.

Quins van ser els canvis efectius que aquesta versió agressiva del nacionalisme serbi va generar en el magma de l'Estat iugoslau. El primer va afectar, i el cito en primer lloc perquè sempre he pensat que és molt important, al paper jugat pels mitjans de comunicació. A Iugoslàvia, els mitjans de comunicació aplicaven un molt estricte codi deontològic que els impedia manifestar missatges eventualment demonitzadors, d'un o altre grup ètnic. Pel que m'expliquen, si un albanès a Kosova matava la seva dona, els mitjans de comunicació experimentaven un sense fi de cortapises per mencionar que es tractava d'un albanès, perquè per darrere podia estar la inferència de que tots els albanesos eren uns assassins. El que l'elit dirigent a Sèrbia fa a partir de 1987 és tirar per la borda aquest codi deontològic i encoratjar que als mitjans de comunicació oficials, no hi havia altres, en endavant es manifestessin amb cruessa missatges satanitzadors d'uns grups ètnics o altres, i singularment dels albanesos de Kosova. Un segon canvi important és una inicial aposta per una franca recentralització en el marc de l'estat iugoslau, encaminada a reduir les atribucions de repúbliques i províncies i a augmentar les atribucions d'un centre, amb seu a Belgrad, que és la capital federal iugoslava, però que també, i no és casualitat, era la capital de Sèrbia. Un tercer canvi significatiu que es produirà ja en 1990 i 1991 és una política de clar recolzament a la gestació il·legal i anticonstitucional de regions autònomes sèrbies, a Croàcia primer i a Bòsnia-Herzegovina després. Un quart canvi simbòlicament important es verificarà el 1991 quan el govern serbi, que es dota d'una majoria de recolzament a la presidència federal en la mesura en què aconsegueix recaptar quatre vots, impedeix que un ciutadà croata, li corresponia per torn, estic parlant de Stipe Mesic, es convertís en president federal. Cap d'aquestes transformacions, que són trencaments dràstics en regles de joc bàsiques, tenen la mateixa importància que la cinquena i última que ens resitua a l'escenari kosovar. El 1989, i això és quelcom que sorprenentment moltes persones han decidit oblidar entre nosaltres en els darrers temps, el govern serbi va abolir de manera il·legal i anticonstitucional, perquè conculcava l'establert a les constitucions kosovar, sèrbia i iugoslava, la condició autònoma a la qual havia accedit Kosova quinze anys abans, el 1974. Les conseqüències d'aquesta decisió van ser dramàtiques, el parlament i el govern kosovar van ser dissolts, la Lliga dels Comunistes de Kosova va ser objecte d'una activa purga que pràcticament la deixà a zero. L'ensenyament en albanès, la llengua parlada per gairebé el 90% dels habitants, va ser sotmesa a obstacles sense conte en el sistema educatiu públic. La gran majoria

dels albanokosovars que tenien feina al sector públic van perdre els seus llocs de treball, inaugurant-se un règim genuí que no crec que mereixi un altre qualificatiu que el d'apartheid. La repressió en molt diverses formes es manifestà amb cruïda amb un saldo de morts, ferits i torturats, atestat pels successius informes, que hi ha persones que prefereixen no llegir, d'Amnistia Internacional.

Mentre passaven totes aquestes coses, en el que jo entenc ara era un atac en tota regla a la condició federal de l'estat iugoslau, les potències occidentals miraven cap a una altra banda, aplicant molt probablement *ex-ante*, aquest criteri que es tractava d'afers interns. Ignorant que aquesta era la base fonamental de la desintegració de Iugoslàvia. No tinc temps per detenir-me en aquest procés complexíssim, que m'obliga a sortir de Kosova, em limitaré a recordar que aquest trencament de les regles del joc, escotès per l'elit dirigent a Sèrbia entre 1987 i 1991, va acabar per generar dues guerres. La primera es va produir a la segona meitat de 1991, va tenir per escenari dues regions de Croàcia, la Krajina i Eslavònia, i en el seu transcurs vam poder comprovar com a Croàcia es manifestava un règim de perfils molt semblants a aquell que havia pres cos a Sèrbia. Una mena de clònic del règim de Milosevic, beneït en aquest cas pel món occidental i amb el president Franjo Tudjman al capdavant. Vam tenir l'oportunitat de comprovar ja llavors que l'aposta del règim serbi no era precisament per la defensa de Iugoslàvia. I vam tenir l'oportunitat de comprendre com el concepte de neteja ètnica començava a explicar comportaments materials, concepte vinculat amb el disseny d'aniquilar o almenys expulsar als qui no són membres de l'ètnia a la qual un pertany.

El segon dels conflictes va assolir la República de Bòsnia-Herzegovina entre 1992 i 1995. He dit moltes vegades, i ho repeteixo, que la textura d'aquest conflicte és afortunadament diferent de la que m'acaba d'ocupar, el conflicte de Croàcia. Els nostres mitjans de comunicació durant aquests anys van semblar entestats en subratllar que el conflicte de Bòsnia s'explicava simplement en termes de confrontació entre tres grups ètnics, els bosnians davant serbis i croats, els serbis davant bosnians i croats, i els croats davant bosnians i serbis. La pregunta que s'hauria de fer a aquests mitjans de comunicació és on deixaven als nombrosíssims serbis i croates que van decidir mantenir la seva relació històrica de convivència amb la majoria bosniana present al territori. La pregunta que s'ha de fer a aquests mitjans de comunicació és com expliquen per què en el govern bosnià, durant tota la guerra, hi van estar presents bosnians, serbis i croates. Per què un dels tres generals que va defensar la ciutat de Sarajevo era un ciutadà serbi, o per què l'ambaixador de Bòsnia-Herzegovina a París, durant la guerra, va ser un ciutadà serbi. O per què molts dels membres del diari *Oslobodenje*, el principal dels signes de la resistència intel·lectual a Bòsnia, eren ciutadans serbis.

El rumb dels conflictes a Croàcia i a Bòsnia crec que va conduir a dues conclusions no precisament afalagadores. Per una banda els règims de Milosevic a Sèrbia i de Tudjman a Croàcia es van consolidar, per l'altra vam tenir l'oportunitat de comprovar la ingent misèria d'això que s'ha donat en anomenar la Comunitat Internacional, molt més preocupada per la defensa dels interessos que per la postulació dels principis que en teoria enuncia. Una de les joies d'aquesta comunitat internacional és aquest patètic personatge anomenat Javier Solana, que l'any 1993 es va permetre enunciar als quatre vents que l'ONU havia decidit assumir com a tasca pròpia la defensa de sis localitats bosnianes, Bihac, Zepa, Gorazde, Sarajevo, Tuzla i Srebrenica. Srebrenica, com bé sabeu, va ser ocupada sent encara zona de seguretat pels seguidors del general Mladic el mes de juliol de 1995, i aquests seguidors es van encarregar d'executar tal vegada 6.000 o 8.000 homes. Crec que una persona amb una mica de dignitat hagués dimitit en el mateix moment i hora. Però sembla que la dignitat no és precisament un dels valors que el senyor Solana considera com a propis.

Quarta circumstància que vull mencionar. Torno a Kosovo. L'any 1989 amb l'abolició de la condició autònoma de la província i amb un mecanisme de general repressió

desplegat per les autoritats sèrbies, quina va ser la resposta de la majoria de la població kosovar, els albanokosovars, davant de tal grau de provocació. De nou és molt important, des del meu punt de vista, que ens detinguem un moment a recordar que durant vuit llarguíssims anys, la resposta es va basar en el desplegament d'un moviment de desobediència civil no violenta, a l'empara del qual es va gestar un autèntic estat a l'ombra, es van posar en marxa un parlament i un govern en la clandestinitat, es van gestar un sistema sanitari i un sistema educatiu també en la clandestinitat i en condicions extremadament difícils, es va desplegar un sistema fiscal que permetia detraure un 3% dels ingressos dels habitants i es va procedir, en una altra de les dimensions del moviment, a boicotejar les eleccions celebrades a Sèrbia i Iugoslàvia.

Moltes vegades he dit que aquest moviment de desobediència civil és un problema molt greu per algunes interferències que la ciència política utilitza en relació amb una qüestió crucial a l'Europa central i oriental contemporània. Em refereixo al problema d'on i com sorgiran, en aquest immens espai geogràfic, societats civils que realment es facin mereixedores d'aquest nom. La teoria de la ciència política contemporània diu que el sorgiment d'aquestes societats civils només és imaginable allà on es fa sentir una tradició democràtica present en el passat, cert grau de desenvolupament econòmic, i on no es fa sentir la fèrula d'imperis, comunament connotats com a negatius, com és el cas de l'otomà o del rus. Doncs bé, Kosova no satisfà cap de les condicions preestablertes per aquesta teoria. És un país al qual li manca per complet la tradició democràtica, amb un nivell de desenvolupament econòmic molt lleuger, el més baix de l'antiga Iugoslàvia. Fixeu-vos que en els anys vuitanta la renda per càpita a Eslovènia era quatre vegades i mitja superior a la renda per càpita a Kosova, imagineu-vos quina diferència abismal. I a més, per si faltava poc, Kosova és un país que durant cinc segles es va veure sotmès a la fèrula de l'imperi otomà, que és un d'aquests imperis connotats negativament, i en canvi crec que un pot afirmar que ha estat a Kosova on ha pres cos la societat civil independent de l'estat amb major consistència de tot el conjunt de l'Europa Central i Oriental. No ha estat a Polònia, ni a Hongria, ni a la República Txeca, que eren els tres escenaris pràcticament prescrits per aquesta teoria que acabo d'enunciar.

Com podríem encarar una descripció més raonada de la condició del moviment de desobediència civil albanokosovar. Ho faré intentant cridar l'atenció en dues vessants dels fets. La primera és la vessant positiva que identificaré amb la mena d'influències ideològiques rebudes per aquest moviment de desobediència civil. La segona és la vessant més crítica, que em conduirà a cridar l'atenció sobre algun dels problemes vinculats amb aquest moviment de desobediència civil. Anem per la primera d'aquestes cares. Quins han estat els elements ideològics que expliquen la molt singular condició no violenta d'aquest moviment de desobediència civil. La primera de les dades crec que és una conseqüència directa de quelcom que he explicat fa uns minuts. La societat albanokosovar només comença a organitzar-se en condicions a partir de 1974, una data molt tardana. I això crec que té un efecte saludable, en la mesura en què elimina la influència d'algunes rèmores negatives del passat. M'explico amb un exemple tonto: em sembla evident que si entre nosaltres el 1943 hagués aparegut una força política, aquesta força política exhibiria, quaranta anys més tard, una condició molt diferent que la que mostraria una força política generada el 1973, no era el mateix el franquisme de 1943 que el de 1973. El fet que el moviment albanokosovar, amb la seva condició més o menys autònoma, veiés la llum de manera molt tardana probablement el va convertir en una força relativament moderna, utilitzaré aquest adjectiu. Permeable, per exemple, a la influència molt poderosa del Maig Francès, cosa que és irratreable a la major part de les forces polítiques presents al poder o a la clandestinitat a l'Europa Central i Oriental. Fixeu-vos que Ibrahim Rugova, el màxim dirigent d'aquest moviment de desobediència civil, realitzà la seva tesi doctoral sobre Roland Barthe. Cosa que no encaixa en els models acadèmics-orgànics dels països de l'Europa Central i Oriental. Així doncs, aquest naixement tardorenc dels

moviments albanokosovars, crec que té quelcom a veure amb la textura del moviment de desobediència civil que prendria cos a partir de 1989.

Segona dada importantíssima des del meu punt de vista, i molt poc estudiat. Abans m'he referit de passada al fet de com el 1989, entre les mesures arbitrades a la calor de l'abolició de l'autonomia kosovar, hi va haver una purga desenvolupada en el marc del que era el partit únic en l'indret, la Lliga dels Comunistes de Kosova. Crec que aquest és un factor molt important perquè el règim serbi, en tallar pràcticament el cap a la Lliga dels Comunistes de Kosova, va eliminar un possible interlocutor i competidor del Moviment de Desobediència Civil. El que va fer va ser que desaparegués en el marc de la societat kosovar una estructura política que hauria pogut realitzar un paper de direcció dels processos, generant un buit que va ser omplert pel Moviment de Desobediència Civil. El que va fer, en altres paraules, va ser posar les bases d'un model de transició semblant al que es manifestava en el mateix moment a la República Democràtica Alemanya o a Txecoslovàquia. Els partits comunistes dirigents pràcticament es van venir a baix i van deixar un buit que va ser omplert per una oposició extremadament lleugera uns mesos abans. Per dir-ho en altres paraules, Milosevic va generar el caldo de cultiu en el qual el Moviment de Desobediència Civil va assumir un protagonisme que en altres condicions no hagués assumit. Naturalment que no ho va fer en virtut de pensaments altruistes, el que li passava a Milosevic és que estimava que la direcció de la Lliga dels Comunistes de Kosova, Azem Vlashi, no era precisament fiable i corria el risc de posar-se al costat de la resistència albanokosovar.

La tercera de les dades importants en realitat està implícita en una de les comparacions que acabo de fer. La influència dels processos desenvolupats el 1989 a la resta de l'Europa central i oriental. Aquesta influència va ser general a Iugoslàvia, i va ser una influència psicològicament una mica lacerant pels ciutadans, per una raó que crec que és fàcil d'entendre, la visió que el ciutadà iugoslau de a peu tenia del que era el seu país, una visió per cert molt fidelment retratada als llibres desafortunadament no traduïts al castellà de l'escriptora croata Slavenka Drakulic, era la de que sent dolenta la seva situació, en comparació del que ells entenien eren les virtuts del món occidental, la seva situació en canvi no era tan dolenta si es comparava amb la vigent a Bulgària, a Romania, a Hongria o a Polònia.

El 1989, en un parell de mesos, aquest esquema s'esvaeix i els ciutadans iugoslaus descobreixen que els romanesos, els búlgars, els polonesos, els txecs o els hongaresos, de la nit al dia han accedit a capacitats de manifestació lliure que ells no tenen a la seva disposició, cosa que genera un mecanisme psicològic d'estar al furgó de cua acompanyats, només, pel model albanès, també a les acaballes. Molt probablement això exerceix, també, el seu influx a Kosovo, en la forma sobretot d'una intel·lectualitat albanokosovar d'una vitalitat extremadament sorprenent. Espero que tingueu l'oportunitat de comprovar-ho dins unes setmanes, quan aquí mateix pugueu escoltar a Shkëlzen Maliqi.

El quart i últim dels elements importants també en la configuració ideològica del moviment remet a una dada religiosa que abans he invocat. La teoria diu que, de tots els pobles dels Balcans, els albanesos són els únics que s'identifiquen estrictament per la seva llengua i no per la seva religió. Recordeu que abans he dit que entre els albanesos hi ha una majoria de musulmans, però hi ha significades minories d'ortodoxos i cristians. Això té la seva importància, perquè al Moviment de Desobediència Civil l'existència de diferents creences religioses no va ser una font de desunió, com hagués passat en un moviment de desobediència civil gestat en una altra de les repúbliques o províncies iugoslaves. Aquí no es va produir aquest trencament de cohesió que a altres escenaris sí es verificà. Acabo de mencionar aquestes dades que remeten a elements ideològics i que potser expliquen per exemple, en una de les seves dimensions, la condició no violenta d'aquest Moviment

de Desobediència Civil. Però ha arribat el moment de cridar l'atenció sobre els problemes, i de nou n'identificaré quatre.

El primer dels problemes el vincularé amb el fet de que, des del meu punt de vista, el Moviment de Desobediència Civil va ser un moviment espontani. Algú de vosaltres replicarà immediatament que què és el que té de dolent que fos espontani. No té res de dolent en sí mateix, el que vull dir és que sospito que sovint s'ha exagerat la condició de resposta ideològica conscient d'un moviment que en moltes de les seves manifestacions era una resposta biològica a una situació insostenible. Quan els metges albanokosovars eren expulsats dels seus llocs de treball, experimentaven un impuls biològic a reconstruir la seva vida laboral. No era estrictament precisa una consciència ideològica molt profunda, simplement l'acte reflex de buscar-se la vida generava estructures com les vinculades amb moltes de les manifestacions del Moviment de Desobediència Civil.

El segon dels problemes és el de la conflictiva i de nou molt poc estudiada vinculació del Moviment de Desobediència Civil amb l'estructura de clans imperant a totes les societats albaneses. Alguns analistes sostenen que si el Moviment de Desobediència Civil va demostrar un grau tan aclaparador de disciplina i d'eficàcia, això va ser així perquè els dirigents dels clans van obligar als membres dels mateixos a donar satisfacció a complerta d'unes regles del joc molt estrictes. Si això és així, s'haurà de convenir que en la gestió del moviment no només hi van influir criteris democràtics com els vinculats d'una o altra manera amb aquestes dades ideològiques que acabo d'invocar, sinó també fórmules més o menys autoritàries, com les vinculades amb el moviment de clans. Probablement en aquest cas la discussió no és si això és així o no, sinó en quin grau va passar. A mi em sembla fora de dubte que la influència de la condició jeràrquica dels clans va ser poderosa en l'eficàcia del Moviment de Desobediència Civil. Ara bé, tampoc s'ha de portar l'argument tan lluny, com sembla sostenir que el Moviment no va tenir res a veure amb la lògica democràtica d'una societat que s'autoorganitzava.

El tercer dels problemes el vincularé amb una paraula decisiva, la paraula privatització. Vull que reflexioneu un moment sobre la curiósíssima realitat econòmica de Kosova a partir de 1989. A tota l'Europa central i oriental s'han produït, en els deu darrers anys, fórmules del que anomenaré privatització institucional dels sectors públics de l'economia. Segments molt importants d'aquests sectors públics han sortit a pública subhasta o han estat repartits amb bons a Rússia, a Polònia, a Ucraïna o a Hongria. A Kosova ens hem trobat amb una molt singular privatització salvatge. Per què? El fet que l'aclaparadora majoria dels ciutadans albanokosovars van ser expel·lits dels seus llocs de treball va tenir com a conseqüència fonamental que fossin llançats a l'economia privada. No els quedava un altre remei que articular la seva vida econòmica en el sector privat i això va generar, almenys en primera instància, una paradoxa. La minoria serbokosovar quedà en la direcció d'un aparell estatal decrepit, les prestacions econòmiques del qual eren molt reduïdes. I l'aclaparadora majoria albanokosovar, víctima d'un règim d'apartheid conscientment tramada, es va veure llançada a l'economia privada i va permetre que l'economia es desenvolupés de manera rapidíssima. Diguem que en primera instància l'efecte del règim va ser precisament el contrari del que pretenia generar. Dic en primera instància, perquè és veritat que la política repressiva articulada a Belgrad va conduir a tallar de soca-rel el creixement d'aquest sector econòmic privat: confiscacions de botigues, de capitals als bancs, etc. De tal sort que les coses s'introduïren en una dinàmica diferent. Per què dic que això és un problema. M'interessa comparar la conseqüència fonamental d'aquesta privatització salvatge amb quelcom que he dit fa uns moments. Recordeu que ve a dir, "la religió entre la majoria de la població albanokosovar no va ser un element de diferenciació". Aquí en canvi ens trobem amb un element clar de diferenciació que molt probablement contribueix a erosionar la imatge d'un moviment de base homogeni i igualitari. Per què? Doncs perquè de la mateixa manera que va passar a través de les privatitzacions institucionals en el conjunt de l'Europa central i

oriental, a Kosova la privatització salvatge generà una elit econòmica albanokosovar clarament privilegiada i una majoria de població albanokosovar clarament perjudicada.

Quin és el quart i últim dels problemes. El quart i últim dels problemes no va ser una altra que la progressiva burocratització, l'anquilosament, la pèrdua d'imaginació, d'un moviment que era molt bonic en les seves pràctiques i en els seus objectius, però que no estava produint resultats. Aquesta circumstància, aquesta burocratització, aquest anquilosament, normalment s'atribueix al fet que en el si del moviment de desobediència civil va emergir una força política, la Lliga Democràtica de Kosova presidida per Ibrahim Rugova, que va acabar per adquirir un pes tan absorbent que va eliminar imaginació i capacitat de contestació en aquest moviment. La tesi defensada pels crítics de Rugova és que tot i que la situació era dolenta per a tots, la Lliga Democràtica havia acabat per treure-li partit, de tal manera que els seus dirigents vivien en condicions relativament raonables i mal que bé havien acabat a fer-se la idea de que les conseqüències de l'abolició de l'autonomia el 1989 no eren tan nefastes com a primera vista semblava.

Cinquena i penúltima observació que vull fer. Per què el 1998 el conflicte kosovar entrà en una franca dinàmica bèl·lica, per què bona part del que havien estat els anys anteriors es va enfonsar i el propi ascendent del moviment de desobediència civil semblà desaparèixer gairebé de la nit al dia. Crec que les raons que expliquen aquest canvi són diverses. La primera remet a un fet que va passar a Bòsnia-Herzegovina el mes de desembre de 1995, m'estic referint a la signatura del Tractat de Dayton. Tot i que entre nosaltres en aquell moment aquestes visions dels fets no es prenen en consideració, la signatura del Tractat de Dayton va ser percebuda per la resistència albanokosovar com una agudíssima traïció del món occidental. Per què, perquè el Tractat de Dayton s'ocupava en exclusiva de Bòsnia-Herzegovina, res deia del que passava amb la resta de l'Estat iugoslau, institucionalitzava les fronteres internes de l'Estat iugoslau, i per sobre de qualsevol altra circumstància, enaltia la figura del llavors president serbi Milosevic en la mesura en què el convertia en garant fonamental de l'aplicació del Tractat. Crec que la conseqüència està servida, la resistència albanokosovar perdia clarament de la mà del Tractat de Dayton, i això molt probablement va fer que una part dels seus membres obrissin els ulls i diguessin "si la nostra estratègia mestra en els sis anys anteriors ha consistit en desplegar un moviment modèlic de no-violència amb la vista posada en què la comunitat internacional s'assabenti que aquí hi ha un problema gravíssim que reclama solució urgent, el que estem percebent és que la comunitat internacional passa". La firma de la pau de Dayton, això de la pau tal vegada és un pensament una mica il·lusori, va tenir en canvi una conseqüència addicional negativa per a Kosova, com va ser el fet de que bona part de les relacions econòmiques semiclandestines que s'havien forjat a la calor de la guerra a Bòsnia es van venir a baix. La guerra desapareix a Bòsnia, el negoci del contraban d'unes o altres coses s'ensorra a Kosova amb efectes indelebles sobre l'economia kosovar i fonamentalment sobre aquesta economia albanokosovar a la qual em referia.

El segon dels canvis arriba de nou de fora. El 1997 va ser l'any de la crisi albanesa, l'any de les piràmides especulatives, l'any de la caiguda del govern de Sali Berisha, l'any de l'assalt dels arsenals de l'exèrcit albanès per la població civil. Això va tenir efectes decisius de nou a Kosova de molt diverses maneres i els va tenir sobretot per una raó. La teoria diu que els clans dominants a Kosova han mantingut sempre una relació molt estreta amb els clans dominants a la part septentrional, que és l'adjacent d'Albània. Aquests clans eren els que havien ajudat a pujar a la presidència a Sali Berisha i el seu partit democràtic. Quan el govern de Sali Berisha s'ensorra, els que prenen el poder a Albània són clans procedents de la part meridional del país i vinculats amb el partit socialista de Fatos Nano, amb la qual cosa la relació amb Kosova s'enrareix. Mentre s'enrareix la relació, es verifica un fenomen de signe diferent, en virtut del qual moltes armes producte de l'assalt dels arsenals de l'exèrcit

albanès acaben en mans de la resistència albanokosovar, que molt probablement adquireix de sobte una capacitat militar que fins llavors no havia estat al seu abast.

El tercer dels canvis importants remet de nou a quelcom que passa fora de Kosovo, quelcom que passa a Sèrbia la tardor de 1997. A la tardor de 1997 se celebren a Sèrbia eleccions generals i la principal conseqüència d'aquestes eleccions és que a principis de 1998 es gesta un govern de coalició al qual passa a incorporar-se una força política, el partit radical de Vojislav Seselj de cort parafeixista, que en relació a Kosova, sense anar més lluny, defensa la franca expulsió dels albanesos presents al territori. La incorporació dels radicals de Seselj al govern de coalició sèrbia radicalitza les polítiques oficials i genera un caldo de cultiu perquè la repressió es faci més aguda a Kosova.

El quart i últim dels elements que provoca el canvi no és sinó el quart i últim dels problemes que he mencionat abans: la burocratització, l'anquilosament del moviment de desobediència civil. Una part significada de la joventut albanokosovar arriba a la conclusió de que sent molt maco i molt respectable el moviment de desobediència civil, com he dit fa uns moments, no està produint resultats i decideix buscar altres formes d'encarament dels problemes. La principal conseqüència d'aquest gir és l'aparició de l'UCK, l'Exèrcit d'Alliberament de Kosova. L'exèrcit d'Alliberament de Kosova s'ha convertit en una de les fonts fonamentals de mites contemporanis, en particular a ulls dels que volen denigrar-lo. S'ha dir que l'Exèrcit d'Alliberament de Kosova ha estat objecte de finançament per les potències occidentals i és una creació *ex-nihilo* realitzada per aquestes potències. He de subratllar que no era això el que deien les tesis oficials a Sèrbia al 1998. Les tesis oficials a Sèrbia sostenien que l'UCK es finançava a través dels fons remesos per la diàspora albanokosovar, fonamentalment a Alemanya, a Suïssa i a Àustria. De fet bona part de la política de les autoritats sèrbies en aquell moment consistia en expropiar recursos dels bancs enviats a Kosova des d'Alemanya, Àustria i Suïssa. S'ha dit, en aquest mateix terreny del finançament, que l'UCK s'ha finançat a través dels circuits albanesos del narcotràfic. La veritat és que no deixa de ser admirable el compromís polític dels narcotraficants albanesos que són renovats "Robin Hoods" que es dediquen a destinar els seus beneficis a alimentar un moviment d'alliberament nacional. S'han dit tantes coses. Jo vaig arribar a llegir en un diari de Belgrad que els qui estaven finançant l'UCK eren els homosexuals de Berlin, la qual cosa ja ens emplaça en un escenari realment prometeic de finançaments obscurs. Què és el que no s'haurà dit sobre les armes de l'UCK. Recordo que fa uns mesos vaig tenir l'oportunitat de veure un programa de Telemadrid en el qual entrevistaven a aquest "todòleg" contemporani que és Raul Heras, subdirector del diari El Mundo. I li preguntaven d'on procedien les armes de l'UCK, i ell va respondre orgullosament que procedien naturalment d'Alemanya, de França i d'Estats Units. El periodista no devia estar massa espavilat perquè probablement s'hagués sentit temptat de dir-li com és que a Alemanya, a França i als Estats Units tenen tants fusells kalashnikov, que és l'arma comuna a l'UCK. D'on procedeixen les armes de l'UCK? Doncs de nou és molt interessant examinar les tesis oficials esgrimides a Sèrbia. Fins l'any 1998 el que les tesis oficials sèrbies deien és que l'UCK adquiria les seves armes fonamentalment a comerciants serbis, que havien aconseguit desviar armes procedents de guerres a Croàcia i a Bòsnia-Hercegovina. En un capitalisme mafiós com és la Sèrbia d'avui dia, no crec que això li pugui sorprendre a ningú. Aquests vestits vistosos que ha dut durant algun temps una part dels guerrillers de l'UCK es fabriquen a Krabucebaj, a Sèrbia. Perquè sembla que la gent també pensa que han estat comprats a Philadelphia o a Chicago, doncs no, es compren a Sèrbia. A partir de 1997 les coses van canviar, perquè com he dit fa uns moments, una part significada d'aquestes armes assaltades per la població als arsenals a Albània van acabar a Kosova. Això vol dir que, si es tracta d'analitzar a consciència d'on procedeixen les armes de l'UCK, sembla que el gruix de les seves armes han arribat en virtut de procediments que no impliquen la participació de les potències occidentals. Tot i que aquesta participació hagi pogut ser una realitat en temps més recents. Dit sigui de pas, entre parèntesis, al llarg de 1998 la tesi esgrimida

pels especialistes seriosos és que les potències occidentals no tenien manies de cap mena a què la policia iugoslava acabés amb l'UCK. Una altra cosa és el que va passar després, quan les potències occidentals probablement van decidir que s'imposava una intervenció militar i van arribar a la conclusió de que l'UCK es convertia de sobte en un aliat interessant.

S'ha dit que l'UCK és una guerrilla d'extrema dreta. No sembla que hi hagi dades que permetin alimentar aquesta tesi dels fets. Més aviat el que és identificable, en virtut de procediments que a mi se m'escapen, és una "oloreta" esquerrana als quadres directors de l'UCK. Cosa que ha contribuït poderosament a que des del món occidental s'alimentessin moltíssims recels respecte de la fiabilitat de l'Exèrcit d'Alliberament de Kosova.

Tots aquests mites que acabo de mencionar sembla que s'assenten en l'oblit del que jo estimo fonamental, l'UCK pot ser objecte d'apreciacions valoratives positives o negatives, i jo no hi entraré, però em sembla que era una resposta biològica a una situació insostenible en un país l'any 1998. Un pot emetre i ha de fer totes les crítiques que corresponguin, però sense oblidar aquest horitzó. No va sorgir precisament del no res, no va ser la resposta immediata a una agressió desplegada en 1989, estem parlant de quelcom que va passar vuit anys després. Bé, com que a les conferències posteriors s'analitzarà de manera més detallada el que ha passat els anys 1998-1999, jo acabaré aquí les meves explicacions.

Inclouré un sisè i darrer comentari final. Quan en els darrers mesos he hagut de parlar sobre el conflicte de Kosova, les meves darreres observacions ho eren sobre dues qüestions. Una, de la qual m'ocuparé dins d'unes setmanes, és el paper de l'OTAN, tràgic, patètic i impresentable en el món contemporani. L'altra remet a quelcom que té molt a veure amb un anunci que us vaig fer al començament de la meva exposició. Recordeu que vaig dir: "hi ha una diferència fonamental entre la textura del conflicte de Kosova i la del conflicte de Bòsnia, mentre a Bòsnia els principals grups ètnics presents en el territori han mantingut històricament una relació de convivència, al menys en els cent darrers anys, no és fàcil identificar un procediment semblant a Kosova". Ja us vaig avisar del fet de que aquesta tesi, que molt probablement dona compte d'una realitat, mereix alguna mena d'observació crítica encara que tan sols sigui a títol de matís. He mencionat moltes vegades una cosa que vaig escoltar fa aproximadament un any de llavis de Stasa Zajovic, que és la persona que em seguirà en aquesta taula el proper dilluns. Recordo que li vaig preguntar a Stasa, que és una montenegrina que viu a Belgrad, com era el serbocroata parlat pels serbis de Kosova, pels serbokosovars, i ella em va replicar que era un serbocroata molt impregnat d'influències albaneses, fins el punt que fins i tot un 20% de les paraules emprades eren paraules albaneses. Quan els serbis de Kosova es traslladaven a Belgrad, el més comú és el que els habitants de Belgrad, amb aquest sentiment de superioritat que acostumen a tenir els habitants de les capitals, normalment riguessin d'ells, de la seva manera de parlar i del seu accent. No només reien d'ells, normalment els anomenaven "shiptari" (albanesos). Fixeu-vos en què vol dir això perquè obliga aquí a creuar moltes claus, els serbis de Kosova als ulls dels seus compatriotes de Belgrad són albanesos. Jo tinc per cert, no en tinc dubte al respecte, que l'albanès parlat pels albanokosovars és un albanès impregnat d'un munt de paraules d'origen serbocroata. Fixeu-vos com quelcom tan sòlid com la llengua ens convida a pensar que les relacions entre aquests dos grups ètnics han estat molt més fluïdes del que la teoria anuncia. He dit també moltes vegades que al llarg dels darrers anys al sud de Kosova, a Deçani, a la regió dels monestirs, ha viscut un sacerdot ortodox, el pope Saba, que s'ha caracteritzat per defensar amb extrem coratge als albanokosovars els drets dels quals eren conculcats, que va tenir més encara el coratge de rebre, l'any 1998, a Adem Demaçi, que llavors era el portaveu de l'UCK, de l'Exèrcit d'Alliberament de Kosova. Crec que no hi ha cap motiu perquè acceptem la versió dominant en els mitjans de comunicació, que dibuixa el conflicte de Kosova com si fos el resultat del conflicte de dos grans grups compactes de gents, els albanesos d'una banda i els serbis de l'altra, que es mouen uniformement

dins de cadascun d'aquests grups i que no mantenen cap relació entre ells. Crec que serà molt interessant que podeu comprovar a les properes setmanes com en aquesta taula seuran Stasa Zajovic, una montenegrina resident a Belgrad, i Shkëlzen Maliqi, un albanokosovar resident a Prístina, que mantenen fluxos de relació molt sòlids entre ells i que probablement són el ciment de la reconstrucció de la societat albanokosovar que només serà saludable si conserva la seva textura multiètnica. Ho vaig dir al començament, més enllà de totes aquestes disputes demogràfiques, no tinc cap dubte que serbis i albanesos han estat habitants d'aquest territori des de molt temps enrere. I no tinc cap dubte que serbis i albanesos mereixen seguir vivint en aquest territori. Moltes gràcies per escoltar.